

ĐÀ NẴNG TRÊN TIẾN TRÌNH BẢO VỆ VÀ THỰC THI CHỦ QUYỀN CỦA VIỆT NAM ĐỐI VỚI HOÀNG SA

THE ROLE OF DANANG IN THE PROCESS OF DEFENDING AND EXERCISING VIET NAM'S SOVEREIGNTY OVER HOANG SA

Bùi Văn Tiếng^{1*}

¹*Liên hiệp các Hội Văn học - Nghệ thuật Thành phố Đà Nẵng*

*Tác giả liên hệ: buitiengdng@gmail.com

(Nhận bài: 25/3/2021; Chấp nhận đăng: 09/8/2021)

Tóm tắt - Đà Nẵng có vai trò quan trọng trên tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa. Có thể dẫn ra nhiều bằng chứng vừa có giá trị lịch sử vừa có giá trị pháp lý về vai trò của Đà Nẵng trong quá trình này, từ thời kỳ đầu lúc mới thành lập thành phố Tourane nhượng địa cho đến hiện nay khi thành phố Đà Nẵng đã gần 25 năm trực thuộc Trung ương và trực tiếp quản lý huyện đảo Hoàng Sa. Dưới ánh sáng của luật pháp quốc tế, nhất là với nguyên tắc chiếm hữu thực sự, những bằng chứng có liên quan đến Đà Nẵng như vậy sẽ góp phần chứng tỏ Việt Nam có đầy đủ chứng cứ lịch sử và cơ sở pháp lý để khẳng định chủ quyền lâu đời và liên tục của mình đối với quần đảo Hoàng Sa.

Từ khóa - Hoàng Sa; Đà Nẵng; Chủ quyền biển đảo; Bằng chứng lịch sử; Luật pháp quốc tế

1. Đặt vấn đề

Thành phố Đà Nẵng trực thuộc Trung ương (bao gồm thành phố Đà Nẵng, huyện Hòa Vang và huyện đảo Hoàng Sa thuộc tỉnh Quảng Nam Đà Nẵng) có vai trò quan trọng trên tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa. Chỉ tính từ thời kỳ mới thành lập thành phố Tourane nhượng địa vào năm 1888 cho đến nay, khi thành phố Đà Nẵng đã gần 25 năm trực thuộc Trung ương, có rất nhiều bằng chứng vừa có giá trị lịch sử vừa có giá trị pháp lý liên quan đến vai trò ấy của Đà Nẵng, đặc biệt là các văn bản hành chính trong giai đoạn từ năm 1961 trở đi. Dưới ánh sáng của luật pháp quốc tế, nhất là với nguyên tắc chiếm hữu thực sự, việc trưng dẫn một cách có hệ thống các bằng chứng như vậy có ý nghĩa rất lớn, không chỉ nhằm khẳng định đóng góp của Đà Nẵng vào việc bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa, mà còn và quan trọng hơn là nhằm góp phần chứng tỏ Việt Nam có đầy đủ chứng cứ lịch sử và cơ sở pháp lý để khẳng định chủ quyền lâu đời và liên tục của mình đối với quần đảo này. Cũng đã có không ít công trình nghiên cứu về chủ quyền Hoàng Sa của các học giả trong nước và nước ngoài trung dẫn và phân tích các bằng chứng này, nhưng chưa có công trình nào đề cập một cách có hệ thống các bằng chứng liên quan đến Đà Nẵng, qua đó phân tích sâu sắc mối liên hệ mang tính nhất quán về chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa qua từng thời kỳ lịch sử. Trong bối cảnh các tranh chấp trên Biển Đông vẫn đang căng thẳng như hiện

Abstract - Danang plays a vital role in the process of defending and exercising Vietnam's sovereignty over Hoang Sa. There are numerous pieces of evidence with historical and legal value supporting Danang's importance in the process, from the time of founding the conceded city of Tourane to the present when Danang has been nearly 25 years as a Vietnam's municipality and has directly governed Hoang Sa. In the light of international law, especially the principle of actual possession, the proofs related to Danang would contribute to the claim that Vietnam has enough bodies of historical and legal evidence to confirm its long and continuous sovereignty over Hoang Sa.

Key words - Hoang Sa; Danang; Sea sovereignty; Historical evidence; International law

nay, thiết nghĩ bài viết *Đà Nẵng trên tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với Hoàng Sa* sẽ có ý nghĩa rất thời sự, góp phần thiết thực vào cuộc đấu tranh đòi lại Hoàng Sa bằng các giải pháp hòa bình.

2. Đà Nẵng trên tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa - thời kỳ Tourane nhượng địa (từ năm 1888 đến năm 1950, bao gồm cả giai đoạn Thái Phiên độc lập 1945-1946)

2.1. Thời kỳ Tourane nhượng địa

Kể từ khi Chánh sứ Nha hải phòng Quảng Nam Thái Văn Trung thay mặt Nam triều ký tên vào tám bản đồ vẽ phân đất của Đà Nẵng - thuộc tổng Bình Thái Hạ huyện Hòa Vang tỉnh Quảng Nam - vừa được bàn giao cho Cộng hòa Pháp, thành phố Đà Nẵng chính thức ra đời với tên gọi Tourane trong suốt 62 năm, tính từ năm 1888 đến năm 1950, trừ khoảng thời gian sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến ngày Toàn quốc kháng chiến tháng 12 năm 1946, Tourane được chính quyền cách mạng đổi tên là Thành phố Thái Phiên trực thuộc Liên khu 5². Có thể gọi đây là *thời kỳ Tourane nhượng địa*.

Thời kỳ Tourane nhượng địa, theo Hòa ước Giáp Thân 1884 (còn gọi là Hòa ước Patenôtre), với tư cách đại diện cho nước Đại Nam về đối ngoại, Cộng hòa Pháp tiếp tục khẳng định, quản lý và bảo vệ chủ quyền của Đại Nam tại quần đảo Hoàng Sa. Ban đầu, quần đảo Hoàng Sa vẫn thuộc quyền quản lý hành chính của tỉnh Quảng Ngãi như trước,

¹ Danang Union of Literature and Arts Associations (Bui Van Tieng)

² Thật ra từ ngày 20 tháng 7 năm 1945, khi Toàn quyền Nhật Bản ở Đông Dương Tsuchihashi Yuitsu tuyên bố trao trả các thành phố nhượng địa mà Nhật Bản đã chiếm lại của người Pháp, tên gọi "Đà Nẵng" đã chính thức thay thế tên gọi "Tourane" thời Pháp thuộc; ngày 26 tháng 8 năm 1945, sau khi giải giáp quân đội Nhật, Việt Minh đã đổi tên gọi "Đà Nẵng" thành tên gọi "Thái Phiên" rồi hai tháng sau đổi lại là Đà Nẵng; sau khi Pháp tái chiếm Đà Nẵng vào cuối năm 1946, tên gọi "Tourane" lại tiếp tục được sử dụng cho đến ngày mùng 3 tháng 01 năm 1950, khi người Pháp bàn giao Tourane cho Chính phủ Quốc gia Việt Nam thì tên gọi "Đà Nẵng" mới được dùng lại cho đến hôm nay.

nhưng đến ngày 15/6/1932, Toàn quyền Đông Dương Jules Brévié ký ban hành Nghị định số 156-SC thiết lập một đại lý hành chính ở quần đảo Hoàng Sa thuộc tỉnh Thừa Thiên, lấy tên là Délégation des Paracels/Đại lý hành chính Hoàng Sa. Việc quần đảo Hoàng Sa thuộc quyền quản lý hành chính của tỉnh Thừa Thiên về sau được xác nhận trong Dụ số 10 ngày 29 tháng 2 năm Bảo Đại thứ 13 (30/3/1938) của Hoàng đế Bảo Đại với *Độc khoản - Trước chuẩn thập nhập các Cù lao Hoàng Sa (Archipel des Iles Paracels) vào địa hạt tỉnh Thừa Thiên; về phương diện hành chính, các Cù lao ấy thuộc dưới quyền quan Tỉnh hiến tỉnh ấy* [2]. Đến ngày 05/5/1939, Toàn quyền Đông Dương Jules Brévié ký ban hành Nghị định số 3282 quy định cụ thể hơn bằng việc thành lập ở quần đảo Hoàng Sa Đại lý hành chính Nguyệt Thiềm và vùng phụ cận (Délégation du Croissant et Dépendances) và Đại lý hành chính An Vĩnh và vùng phụ cận (Délégation de L'Amphytrite et Dépendances) cùng thuộc tỉnh Thừa Thiên.

Như vậy trong thời kỳ này, Tourane chưa trực tiếp quản lý quần đảo Hoàng Sa. Thế nhưng với tư cách là một đô thị cảng biển gần Hoàng Sa nhất, Tourane vẫn có nhiều đóng góp trong quá trình xác lập và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa. Có thể nói, Tourane là đầu cầu nối Đại lý hành chính Hoàng Sa 1932, Đại lý hành chính Nguyệt Thiềm và vùng phụ cận 1939 và Đại lý hành chính An Vĩnh và vùng phụ cận 1939 với Kinh thành Huế.

2.2. Giai đoạn Thái Phiên độc lập

Giai đoạn Thái Phiên độc lập là khoảng thời gian sau Cách mạng tháng Tám năm 1945 đến ngày Toàn quốc kháng chiến tháng 12 năm 1946. Giai đoạn này Tourane được chính quyền cách mạng đổi tên là Thành phố Thái Phiên trực thuộc Liên khu 5³. Một vài sử liệu như thư từ, hồi ký... chưa được kiểm chứng cho thấy sự quan tâm của chính quyền cách mạng đối với quần đảo Hoàng Sa.

3. Đà Nẵng trên tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa - thời kỳ Đà Nẵng thuộc Chính phủ Quốc gia Việt Nam nằm trong Liên hiệp Pháp (1950-1955) và thuộc Chính phủ Việt Nam Cộng hòa (1955-1975)

3.1. Thời kỳ Đà Nẵng thuộc Chính phủ Quốc gia Việt Nam nằm trong Liên hiệp Pháp (1950-1955)

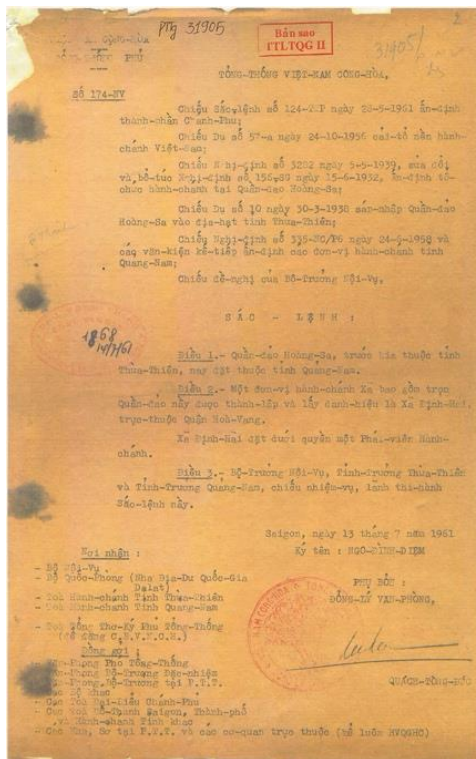
Ngày mùng 3 tháng giêng năm 1950, thực dân Pháp tiến hành trao trả Tourane nhượng địa cho Chính phủ Quốc gia Việt Nam nằm trong Liên hiệp Pháp. Từ đây Tourane trở thành Thị xã Đà Nẵng, Toà Đốc lý được đổi thành Toà Thị chính; Đứng đầu thị xã là một thị trưởng người Việt; Hội đồng thị xã gồm 15 ủy viên trong đó có 5 ủy viên người Pháp và bên cạnh Toà Thị chính lại có Phòng Đại diện Ủy viên Cộng hòa Pháp. Bộ máy chính quyền trực thuộc Chính phủ Quốc gia Việt Nam này tồn tại từ năm 1950 cho đến năm 1955.

Ngày 14/10/1950, chính phủ Pháp chính thức chuyển giao cho Chính phủ Quốc gia Việt Nam quyền quản lý quần đảo Hoàng Sa - Thủ hiến Trung Phần Việt Nam Phan Văn Giáo đã chủ tọa việc chuyển giao quyền hành ở quần đảo này. Sau Hội nghị San Francisco tháng 9 năm 1951, vào

ngày 22/10/1951, Thủ hiến Trung Phần Việt Nam Trần Văn Lý đã ký tư văn mật số 1403-VP/PC/M gửi Thủ tướng Chính phủ Quốc gia Việt Nam đề nghị sáp nhập quần đảo Hoàng Sa vào Thị xã Đà Nẵng. Tuy nhiên, đề nghị này đương thời chưa được Chính phủ Quốc gia Việt Nam giải quyết. Và vì thế, khoảng thời gian từ năm 1950 đến năm 1961, quần đảo Hoàng Sa vẫn thuộc tỉnh Thừa Thiên. Thời gian này Đà Nẵng - bao gồm thị xã Đà Nẵng và quận Hòa Vang cùng thuộc tỉnh Quảng Nam đương thời - đóng góp vào tiến trình bảo vệ và thực thi chủ quyền của Việt Nam phòng - an ninh. Sau năm 1955, đảo Hoàng Sa được một đại đội thuộc Trung đoàn 162 của Quân lực Việt Nam Cộng hòa đồn trú tại Quảng Nam đảm nhiệm canh phòng. Tất cả các chuyến tàu chuyên quân đội và nhân viên khí tượng ra Hoàng Sa thời gian này đều xuất phát từ cửa biển Đà Nẵng.

3.2. Thời kỳ Đà Nẵng thuộc Chính phủ Việt Nam Cộng hòa (1955-1975)

Sau Cuộc trưng cầu dân ý miền Nam Việt Nam năm 1955, trưất phế Quốc trưởng Bảo Đại của Chính phủ Quốc gia Việt Nam, Thủ tướng Ngô Đình Diệm lên nắm quyền Tổng thống và thành lập Việt Nam Cộng hòa trên cơ sở Quốc gia Việt Nam, lấy thành phố Sài Gòn làm thủ đô và lấy ngày 26 tháng 10 hằng năm làm ngày Quốc khánh của Đệ nhất Cộng hòa. Từ tháng 10 năm 1955, Chính phủ Ngô Đình Diệm tiến hành phân chia lại địa giới hành chính. Lúc này, thị xã Đà Nẵng còn trực thuộc tỉnh Quảng Nam. Đến ngày 31/7/1962, tỉnh Quảng Nam được tách thành hai tỉnh: Quảng Nam, Quảng Tín, và thị xã Đà Nẵng được tách riêng trực thuộc Chính phủ Việt Nam Cộng hòa.

Hình 1. Sắc lệnh số 174-NV ngày 13/7/1961 [1]

³ Tình trạng địa danh mang tên danh nhân ở các địa phương sau Cách mạng Tháng Tám chỉ tồn tại đến thời điểm tháng 10 năm 1945, khi Chính phủ nước Việt Nam dân chủ cộng hòa ban hành sắc lệnh yêu cầu không sử dụng tên

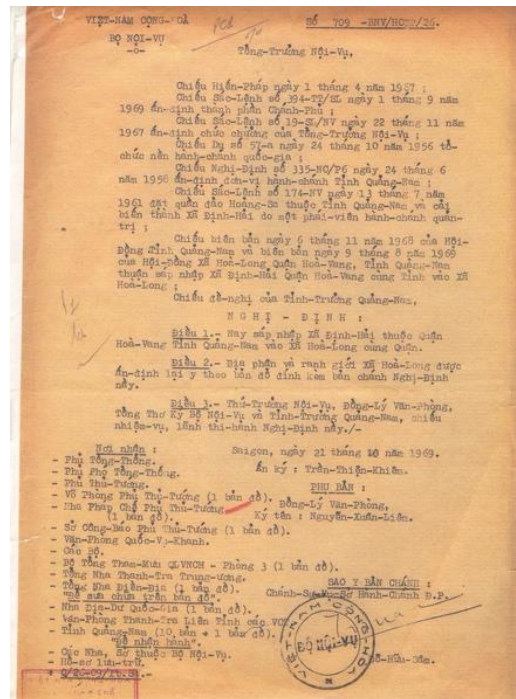
danh nhân để đặt tên các đơn vị hành chính. Sau khi thực hiện sắc lệnh của Chính phủ, thành Thái Phiên mang tên là thành phố Đà Nẵng.

Ngày 31/01/1964, 10 ngày sau khi nhận được Công điện số 223-BNV/NC/8 ngày 21/01/1964 của Tổng trưởng Bộ Nội vụ đề nghị cho biết tình trạng hiện hữu của quần đảo Hoàng Sa (Ile des Paracels), tức xã Định Hải thuộc quận Hòa Vang tỉnh Quảng Nam để có biện pháp đối phó kịp thời và phù hợp, Tỉnh trưởng Quảng Nam Nguyễn Văn Thiện đã có Công văn số 394-HC/3M hồi đáp, nội dung như sau: “Quần đảo Hoàng Sa gồm có hai nhóm: Croissant và Amphitrite. Trên thực tế, lực lượng thủy quân lục chiến và bảo an chỉ kiểm soát thường xuyên được các đảo thuộc nhóm Croissant, còn các đảo thuộc nhóm Amphitrite, vì xa xôi và hiểm trở cũng như thiếu phương tiện, nên ít khi lui tới được. Những hòn đảo nhỏ thuộc hai nhóm Croissant và Amphitrite được mang tên như sau: Nhóm Croissant: gồm có các đảo Pattle, Robert, Dugan, Drumond và Money; Nhóm Amphitrite: gồm có các đảo Boisée, Rocheuse, Ile du Sud, Ile du Milieu, Ile du Nord, Ile de l'arbre Lincoln. Vấn đề an ninh trên các đảo thuộc nhóm Croissant được bảo đảm và hiện có các lực lượng sau đây đồn trú: 1 trung đội bảo an thuộc tinh đoàn bảo an Quảng Nam tại 2 đảo Duncan và Drumond; 1 trung đội thủy quân lục chiến tại 2 đảo Pattle và Robert cùng 3 nhân viên đài thiên văn tại đảo Pattle. Còn các đảo thuộc nhóm Amphitrite thì về mặt an ninh không được bảo đảm lắm, vì không có lực lượng nào trú đóng. Có thể đến nghiên cứu tại chỗ, nhất là các đảo thuộc nhóm Croissant và thời gian thuận lợi nhất là từ tháng 3 đến tháng 6 dương lịch. Sự giao thông với quần đảo Hoàng Sa có thể dùng bằng đường thủy hoặc dùng thủy phi cơ rất tiện, vì tại các đảo Pattle và Robert đều có xưởng máy cao su chuyên chở từ nơi phi cơ đậu để vào đảo...” (Ký hiệu hồ sơ số 9578-PTTg, Trung tâm lưu trữ Quốc gia II, Thành phố Hồ Chí Minh) [1].

Ngày 7/10/1968, Tổng trưởng Bộ Nội vụ Trần Thiện Khiêm ký ban hành Thông tư số 5089-BNV/HCĐP/26 chỉ thị giải tán các cơ sở hành chính, kể cả xã Định Hải thuộc quận Hòa Vang tỉnh Quảng Nam nhằm mục tiêu hữu hiệu hóa bộ máy hành chính địa phương, tiết kiệm ngân quỹ, nhân viên và lãnh mạnh hóa các tổ chức từ Trung ương đến địa phương cũng như để phù hợp với những văn kiện tổ chức nền hành chính quốc gia. Vì thế, ngày 6/11/1968, Hội đồng tỉnh Quảng Nam nhóm họp để đề xuất việc sáp nhập xã Định Hải vào một đơn vị hành chính trên đất liền. Ngày 9/8/1969, Hội đồng xã Hòa Long, quận Hòa Vang cũng nhóm họp và đồng ý sáp nhập xã Định Hải vào xã Hòa Long. Và ngày 22/01/1969, Tỉnh trưởng tỉnh Quảng Nam có Công văn số 525-NCTQ/2 gửi Tổng trưởng Bộ Nội vụ tại Sài Gòn xin ý kiến về việc sáp nhập xã Định Hải vào địa phận xã Hòa Long quận Hòa Vang:

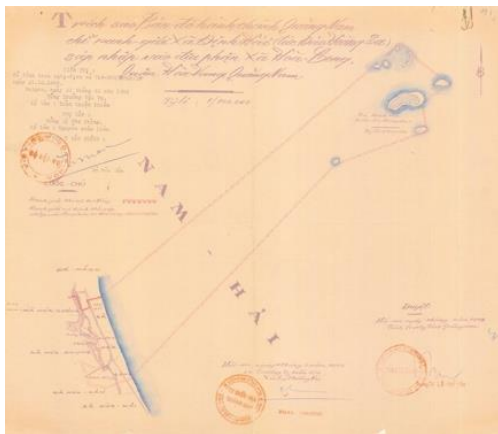
“*Tham chiếu: Quý thông tư số 5089-BNV/NDĐP/26 ngày 7-10-1968 và số 120-BNV/HNĐP/26 ngày 7-1-1969, trình văn số 7566-HCTQ ngày 17-12-1968 của Tòa tôi; Tuân chiếu thông tư số 4560B/BN/NC/1 ngày 22-5-1964 và các văn kiện dẫn thượng của quý Bộ, Tòa tôi trân trọng phúc trình việc sáp nhập xã Định Hải vào địa phận xã Hòa Long, quận Hòa Vang, tỉnh Quảng Nam. Căn nguyên: Trước đây, xã Định Hải là quần đảo Hoàng Sa (Archipel des Paracels) thuộc huyện Bình Sơn, tỉnh Quảng Ngãi, được sáp nhập vào tỉnh Thừa Thiên do Dụ số 10 ngày 30-3-1938, sau đặt thuộc tỉnh Quảng Nam để lập thành xã*

Định Hải trực thuộc quận Hòa Vang do Sắc lệnh số 174-NV ngày 13-7-1961. Từ đó, xã Định Hải, trên phương diện lý thuyết được đặt dưới quyền điều khiển của một phái viên hành chính theo Nghị định số 809-ND/ĐUHC ngày 11-4-1967 của nguyên Phủ Chủ tịch UBHP/Trung ương. Tình trạng hiện tại: trên thực tế, cơ sở hành chính Định Hải trên đã không hoạt động vì chu vi hòn đảo chính chỉ độ 2 km, gồm tất cả 7 ngôi nhà và 1 đài khí tượng. Dân cư không tập hợp nơi đây vì quá cách xa đất liền, khí hậu xấu và độc. Hiện nay tại Định Hải chỉ có 1 trung đội địa phương quân đồn trú nhưng được thay đổi định kỳ. Lý do đề nghị sáp nhập và các lợi ích mang lại: Trong phiên họp thường kỳ của Hội đồng tỉnh Quảng Nam ngày 6-11-1968 theo biên bản kính đính kèm, Hội đồng trên đã nhận thấy nơi đây không có dân địa phương cố hữu, chỉ lưu trú có tính cách nhất thời, nếu sáp nhập vào một tỉnh nào phụ cận thì động chạm đến quyền lợi địa dư của địa phương, còn nếu thành lập Nha Phái viên hay Ủy ban hành chính xã thì thực tế không làm gì mà tốn phí ngân sách. Do đó, Hội đồng tỉnh Quảng Nam nêu ý kiến sáp nhập xã Định Hải vào địa phận xã Hòa Long thuộc quận Hòa Vang, và cũng không cần thiết lập tại phần đất này một cơ sở chính quyền áp riêng biệt. Tán đồng quan điểm trình trên và thi hành chỉ thị của quý Bộ, Tòa tôi kính đính kèm 10 bản đồ xã Định Hải ghi rõ vị trí, giới hạn.v.v. để lên quý Bộ thẩm xét ban hành văn kiện hợp thức hóa việc sáp nhập xã Định Hải vào địa phận xã Hòa Long, quận Hòa Vang thuộc tỉnh Quảng Nam” (Nguồn: Ký hiệu hồ sơ số 9578-PTTg, Trung tâm lưu trữ Quốc gia II, Thành phố Hồ Chí Minh) [1].

Hình 2. Nghị định số 709-BNV/HCĐP/26 ngày 21/10/1969 (Hồ sơ số 8654, Phòng Phủ Thủ tướng Việt Nam Cộng hòa, Trung tâm Lưu trữ quốc gia II) [1]

Ngày 21/10/1969, Tổng trưởng Bộ Nội vụ ban hành Nghị định số 709-BNV/HCĐP/26 về việc sáp nhập xã Định Hải vào xã Hòa Long thuộc quận Hòa Vang, tỉnh Quảng Nam có kèm theo một bản đồ địa giới xã Hòa Long mới:

Hình 3. Bản đồ kèm theo Nghị định số 709-BNV/HCDP/26 ngày 21/10/1969 [1]

Nội dung Nghị định như sau:

“*Tổng trưởng Nội vụ, Chiều Hiến pháp ngày 1 tháng 4 năm 1967; Chiều Sắc lệnh số 394-TT/SL ngày 1 tháng 9 năm 1969 ấn định thành phần Chánh phủ; Chiều Sắc lệnh số 19-SL/NV ngày 22 tháng 11 năm 1967 ấn định chức chương của Tổng trưởng Nội vụ; Chiều Dự số 57-a ngày 24 tháng 10 năm 1956 tổ chức nền hành chính quốc gia; Chiều Nghị định số 335-NC/P6 ngày 24 tháng 6 năm 1958 ấn định đơn vị hành chính tỉnh Quảng Nam; Chiều Sắc lệnh số 174-NV ngày 13 tháng 7 năm 1961 đặt quần đảo Hoàng Sa thuộc tỉnh Quảng Nam và cải biến thành xã Định Hải do một phái viên hành chính quản trị; Chiều biên bản ngày 6 tháng 11 năm 1968 của Hội đồng tỉnh Quảng Nam và biên bản ngày 9 tháng 8 năm 1969 của Hội đồng xã Hòa Long quận Hòa Vang, tỉnh Quảng Nam thuận sáp nhập xã Định Hải quận Hòa Vang cùng tỉnh vào xã Hòa Long; Chiều đề nghị của Tỉnh trưởng Quảng Nam, NGHỊ ĐỊNH: Điều 1: Nay sáp nhập xã Định Hải thuộc quận Hòa Vang tỉnh Quảng Nam vào xã Hòa Long cùng quận. Điều 2: Địa phận và ranh giới xã Hòa Long được ấn định lại y theo bản đồ đính kèm bản chánh Nghị định này. Điều 3: Thứ trưởng Nội vụ, Đồng lý Văn phòng, Tổng Thư ký Bộ Nội vụ và Tỉnh trưởng Quảng Nam, chiều nhiệm vụ, lãnh thi hành Nghị định này” [1].*

Như vậy, giải pháp kéo Hoàng Sa vào đất liền đã được khởi sự trong thực tế từ năm 1969 và hoàn toàn có thể được Việt Nam vận dụng trở lại trong bối cảnh đấu tranh bảo vệ chủ quyền biển đảo hiện nay.

Đà Nẵng - bao gồm thị xã Đà Nẵng và quận Hòa Vang đương thời - trực tiếp tham gia quá trình xác lập và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa như thế nào trong hơn 12 năm kể từ tháng 7/1961 đến tháng 1/1974:

Trước hết phải kể đến lĩnh vực đảm bảo quốc phòng-an ninh kết hợp thực hiện nhiệm vụ quản lý hành chính. Chính quyền Việt Nam Cộng hòa thực hiện theo chế độ luân phiên 3 tháng 1 lần đối với chức vụ chỉ huy trưởng quân sự sẽ kiêm nhiệm vụ phái viên hành chính xã Định Hải. Như vậy, về mặt quân sự và hành chính, Chính phủ Việt Nam Cộng hòa đã thực sự quản lý, làm nhiệm vụ canh phòng quần đảo Hoàng Sa bằng việc ra nhiều nghị định thay thế, điều động nhân sự như đã nêu cũng như việc thay thế các lực lượng vũ trang khác nhau tùy theo tình hình từng thời điểm khác nhau. Điều đáng nói là các nhân sự này đều rời Đà Nẵng để ra Hoàng Sa nhận nhiệm vụ và đều trở lại Đà Nẵng khi kết thúc nhiệm vụ. Cũng

cần lưu ý rằng sau khi Nghị định số 709-BNV/HCDP/26 có hiệu lực thi hành, chức Phái viên hành chính xã Định Hải không tồn tại, ở quần đảo Hoàng Sa chỉ còn chức vụ Đào trưởng Đảo Duncan và các chức vụ quân sự khác.

Cũng có thể kể đến mối liên hệ giữa Đài Khí tượng Hoàng Sa với Trung tâm Khí tượng tại Đà Nẵng. Chính phủ Việt Nam Cộng hòa đã kiện toàn tổ chức Nha Khí tượng quốc gia được xây dựng năm 1938 thời Pháp thuộc, trong đó có Đài Khí tượng Hoàng Sa thuộc Trung tâm Khí tượng tại Đà Nẵng. Đài Khí tượng Hoàng Sa vừa làm nhiệm vụ dự báo thời tiết gửi về đất liền, phục vụ nhiệm vụ kinh tế, quốc phòng-an ninh của Việt Nam Cộng hòa; góp phần tăng cường lực lượng bảo vệ, canh phòng Hoàng Sa vừa khẳng định chủ quyền của mình đối với quần đảo Hoàng Sa. Ngày 24/6/1963, Bộ Công chính Việt Nam Cộng hòa đã ban hành nghị định số 4-BCC/QCHL/NĐ cải tổ Nha Khí tượng Việt Nam nhằm tăng cường các trạm khí tượng trong điều kiện mới, trong đó nêu rõ: Ở Trung tâm Khí tượng tại Đà Nẵng có Ban Hành chánh với các nhiệm vụ: “*Điều hành các việc về nhân viên; Các công việc kế toán và vật liệu; Các công việc duy trì công thự; Các công việc hành chánh và chánh trị liên quan tới cơ quan hành chánh địa phương; Lo việc tiếp tế thực phẩm và vật liệu cho ty khí tượng Hoàng Sa* [1].

Đà Nẵng chống Trung Quốc sử dụng vũ lực cưỡng chiếm toàn bộ quần đảo Hoàng Sa thuộc xã Hòa Long quận Hòa Vang tỉnh Quảng Nam:

Đà Nẵng có vai trò nổi bật trong quá trình tổ chức chiến đấu vũ trang, đấu tranh ngoại giao chống Trung Quốc sử dụng vũ lực cưỡng chiếm toàn bộ quần đảo Hoàng Sa thuộc xã Hòa Long quận Hòa Vang tỉnh Quảng Nam. Thời điểm đầu tháng 1 năm 1974, đóng tại đảo Hoàng Sa chỉ có một trung đội Địa phương quân thuộc chi khu Hòa Vang, tiểu khu Quảng Nam gồm 24 người cùng với 4 nhân viên đài khí tượng. Ngày 18/1/1974, Đề đốc Lâm Ngươn Tánh, Tư lệnh phó Hải quân Việt Nam Cộng hòa bay ra Bộ Tư lệnh Hải quân Vùng 1 Duyên hải tại Đà Nẵng để chỉ huy toàn bộ lực lượng tham chiến tại Hoàng Sa. *Từ đây Đà Nẵng trở thành bộ chỉ huy tiền phương của Hải quân Việt Nam cộng hòa để bảo vệ Hoàng Sa không chỉ bằng vũ khí của sự phê phán mà còn là và chủ yếu là bằng sự phê phán của vũ khí...*

Sau khi Hoàng Sa thất thủ, ngày 26/01/1974, các đoàn thể chính trị, nghiệp đoàn, hiệp hội, thanh niên, học sinh đại diện cho gần 500.000 người ở thị xã Đà Nẵng đã ra một Quyết nghị phản đối việc Trung Cộng xâm chiếm Hoàng Sa thuộc lãnh thổ Việt Nam Cộng hòa. Quyết nghị nhận định rằng: “*Quần đảo Hoàng Sa do quốc gia Việt Nam khai phá và cai quản từ năm 1802, là phần đất bất khả xâm phạm của lãnh thổ Việt Nam Cộng hòa và đã được 51 quốc gia trên thế giới tham dự hội nghị Cựu Kim Sơn 1951 công nhận; Hành động mạo nhận chủ quyền và xua quân trắng trợn cưỡng đoạt quần đảo Hoàng Sa thuộc lãnh thổ Việt Nam Cộng hòa trong những ngày 19, 20 tháng 1 năm 1974 của Trung Cộng đã biểu thị rõ rệt ý đồ xâm lăng của Trung Cộng và là một sự đe dọa trầm trọng đến nền hòa bình tại Đông Nam Á và cả thế giới”* và đồng thanh quyết nghị:

“*Cực lực tố cáo trước dư luận trong và ngoài nước hành động xâm lăng trắng trợn và thô bạo của Trung Cộng vi phạm nghiêm trọng chủ quyền và lãnh thổ Việt Nam Cộng hòa;*

Khẩn thiết kêu gọi Liên Hiệp Quốc, tòa án Quốc tế và các quốc gia yêu chuộng tự do trên thế giới hành động tích cực nhằm buộc Trung Cộng chấm dứt hành động xâm lăng và hỗ trợ mạnh mẽ cho Việt Nam Cộng hòa thu hồi chủ quyền trên quần đảo Hoàng Sa; Kêu gọi nhân dân toàn quốc triệt để đề cao cảnh giác trước hành động xâm lăng của Trung Cộng, nguyện đoàn kết nhất trí hậu thuẫn mạnh mẽ cho Chính phủ, Quốc hội và Quân lực Việt Nam Cộng hòa trong sứ mạng bảo vệ độc lập, chủ quyền và sự toàn vẹn lãnh thổ” [1].

4. Thời kỳ Đà Nẵng thuộc tỉnh Quảng Nam - Đà Nẵng (1975-1997) và trực thuộc Trung ương (1997 đến nay)

4.1. Thời kỳ Đà Nẵng thuộc tỉnh Quảng Nam - Đà Nẵng (1975-1997)

Người Việt Nam dù sinh sống trong nước hay định cư ở nước ngoài cũng đều gắn bó máu thịt với toàn bộ lãnh thổ thiêng liêng của Tổ quốc, trong đó có hàng ngàn đảo lớn nhỏ trên Biển Đông như các đảo Vân Đồn, Bạch Long Vĩ, Côn Cỏ, Cù lao Chàm, Lý Sơn, Phú Quý, Côn Đảo, Phú Quốc... và hai quần đảo Trường Sa, Hoàng Sa. Thế nhưng do hoàn cảnh lịch sử cụ thể, người Đà Nẵng gắn bó nhiều hơn, thân thiết hơn với quần đảo Hoàng Sa - gắn bó ngay từ lúc Hoàng Sa còn thuộc quyền quản lý của các tỉnh láng giềng như Quảng Ngãi hay Thừa Thiên, càng gắn bó hơn khi từ ngày 13/7/1961, chính phủ trung ương đã giao cho chính quyền Đà Nẵng gánh vác sứ mệnh thực hiện quyền quản lý nhà nước một cách liên tục đối với quần đảo này. Nói người Đà Nẵng gắn bó nhiều hơn, thân thiết hơn với quần đảo Hoàng Sa còn bởi cho đến nay, thành phố bên sông Hàn vẫn là địa phương duy nhất trong cả nước có nguyên một huyện đang bị Trung Quốc dùng vũ lực cưỡng chiếm trái phép gần nửa thế kỷ qua, và chính sự kiện lịch sử này đã dẫn tới một thực tế là mặc dầu Đà Nẵng được giải phóng vào ngày 29/3/1975 nhưng lòng người Đà Nẵng vẫn luôn nhức nhối nỗi đau: *Hoàng Sa còn bị ngoại bang chiếm đóng.*

4.2. Thời kỳ Đà Nẵng trực thuộc Trung ương (1997 đến nay)

Có thể kể một thực tế khác phái sinh từ sự kiện Hoàng Sa còn bị ngoại bang chiếm đóng là gần nửa thế kỷ qua, lòng người Đà Nẵng vẫn luôn đau đáu vì thương nhớ Hoàng Sa, mắt người Đà Nẵng vẫn luôn thao thức nhìn về phía Hoàng Sa. Đứng trong đất liền, bên bờ Biển Đông, người Đà Nẵng vẫn luôn dõi mắt nhìn về phía khơi xa để mong một ngày được đứng từ huyện đảo của thành phố mình ngắm mặt trời lặn xuống biển quê hương - cũng có nghĩa là mong sớm đến ngày đòi lại được Hoàng Sa bằng các giải pháp hòa bình. Một số ngư dân Đà Nẵng còn đứng ở đầu mũi những con thuyền đang bắt chập mọi trở lực - cả thiên tai lẫn nhân tai - vẫn kiên cường hành nghề trên ngư trường truyền thống để luôn dõi mắt trông theo từng hòn đảo thuộc chủ quyền không thể tranh cãi của thành phố mình mà tạm thời chưa thể đặt chân lên đó. Một trong những con thuyền đã phải đương đầu với mọi trở lực ấy là tàu cá ĐNa 90152 của ngư dân Đà Nẵng bị tàu Trung Quốc cố tình đâm chìm vào chiều ngày 26/5/2014 khi họ vừa hạ đặt trái phép giàn khoan Hải Dương 981 trong vùng đặc quyền kinh tế và thềm lục địa của Việt Nam - tàu cá ĐNa 90152 hiện được trưng bày ở Nhà Trưng bày Hoàng Sa nhằm nhắc người Đà Nẵng đừng quên và đừng bao giờ sợ hãi. Với tư cách Chủ tịch Hội Khoa học Lịch sử Đà Nẵng,

tác giả bài viết này đã khẳng định trên Báo điện tử Infonet ngày 28/5/2014: *“Nhìn từ góc độ lịch sử nghề cá, chúng tôi cho rằng khó tin được các hung thủ trên chiếc tàu cá Trung Quốc vừa có hành động cố ý giết người như vậy là ngư dân thực sự, bởi ngư dân thực sự trên toàn thế giới, với đặc thù của lao động nghề nghiệp, luôn có những tin ngưỡng thắm đẫm màu sắc tâm linh, không thể làm điều ác đối với đồng nghiệp của mình. Chỉ có cướp biển mới coi thường mạng sống của con người giữa đại dương mênh mông!”.*

Người Đà Nẵng còn chăm chú nhìn Hoàng Sa trên những tấm bản đồ, trong đó có không ít bản đồ do chính Trung Quốc mới vẽ mới in vào các thập niên đầu thế kỷ XX, khẳng định biên giới cực nam của Trung Quốc nằm ở đảo Hải Nam, và đương nhiên phía nam của cái biên giới cực nam ấy không hề có Hoàng Sa và Trường Sa thuộc chủ quyền của Việt Nam, càng không có cái gọi là “đường lưỡi bò” vừa bị Tòa Trọng tài quốc tế về Luật Biên được thành lập theo Phụ lục VII của UNCLOS có trụ sở ở La Haye Hà Lan ra phán quyết bác bỏ hồi tháng 7 năm 2016 trong vụ Philippines kiện Trung Quốc về vấn đề Biển Đông. Chỉ tính riêng tại Bảo tàng Đà Nẵng, từ đầu năm 2013 đến nay, Ủy ban nhân dân huyện Hoàng Sa đã phối hợp với một số cơ quan đơn vị hữu quan tổ chức các cuộc triển lãm bản đồ và trưng bày tư liệu liên quan đến Hoàng Sa: Ngày 20/1/2013 phối hợp với Viện Nghiên cứu phát triển kinh tế-xã hội Đà Nẵng và Hội Khoa học Lịch sử Đà Nẵng... tổ chức cuộc triển lãm *Giới thiệu tư liệu liên quan đến chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa* được xem là đột phá khâu trên mặt trận ngoại giao học thuật nói chung và trong “cuộc chiến bản đồ” nói riêng; Ngày 29/4/2013 phối hợp với Sở Ngoại vụ, Hội Khoa học Lịch sử Đà Nẵng và Bảo tàng Đà Nẵng tổ chức cuộc triển lãm *Hoàng Sa của Việt Nam - Những bằng chứng lịch sử* dành riêng cho các cơ quan ngoại giao, doanh nhân và người nước ngoài đang học tập, công tác tại Đà Nẵng; Đặc biệt ngày 19/1/2014 phối hợp với Bộ Thông tin và truyền thông và Hội Khoa học Lịch sử Đà Nẵng tổ chức cuộc triển lãm *Hoàng Sa, Trường Sa là của Việt Nam - Những bằng chứng lịch sử* đúng vào dịp 40 năm ngày Trung Quốc dùng vũ lực cưỡng chiếm toàn bộ quần đảo Hoàng Sa. Và trong khuôn khổ Hội thảo quốc tế *Hoàng Sa - Trường Sa: Sự thật lịch sử*, ngày 21/6/2014 Đại học Phạm Văn Đồng và Đại học Đà Nẵng cũng phối hợp với Bảo tàng Đà Nẵng và Hội Khoa học Lịch sử Đà Nẵng tổ chức cuộc triển lãm *Hoàng Sa - Trường Sa: Phần lãnh thổ không thể tách rời của Tổ quốc Việt Nam.*

Ngày 11/2/1982, Phó Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng Tô Hữu đã thay mặt Hội đồng Bộ trưởng nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam ký Quyết định số 194/HĐBT thành lập huyện đảo Hoàng Sa thuộc tỉnh Quảng Nam-Đà Nẵng, bao gồm toàn bộ quần đảo Hoàng Sa *trước đây thuộc huyện Hòa Vang tỉnh Quảng Nam - Đà Nẵng* [3]. Như vậy, về phương diện quản lý hành chính, nội dung “*trước đây thuộc huyện Hòa Vang tỉnh Quảng Nam-Đà Nẵng*” hàm ý có một sự tiếp nối bất thành văn giữa Nghị định số 709-BNV/HCĐP/26 năm 1969 với Quyết định số 194/HĐBT năm 1982. Khi Đà Nẵng trở thành thành phố trực thuộc Trung ương thì huyện đảo Hoàng Sa trực thuộc Đà Nẵng theo Nghị định số 07/1997/NĐ-CP do Thủ tướng Chính phủ Võ Văn Kiệt ký ban hành ngày 23/1/1997 về việc thành lập đơn vị hành

chính trực thuộc thành phố Đà Nẵng [4].

Chính vì Hoàng Sa luôn ở trong tâm thức của mình nên người Đà Nẵng thời kỳ này đặc biệt nhạy cảm với mọi động thái của Trung Quốc liên quan đến huyện đảo Hoàng Sa. Cuối tháng 6 năm 2012, người Đà Nẵng đã bộc lộ phản ứng khó có thể mềm mỏng hơn về việc Quốc vụ viện Trung Quốc vừa chính thức phê chuẩn thành lập cái gọi là “Thành phố Tam Sa” với phạm vi quản lý bao gồm cả huyện đảo Hoàng Sa của thành phố Đà Nẵng cùng huyện đảo Trường Sa của tỉnh Khánh Hòa. Đây là lần thứ hai người Đà Nẵng lên tiếng phản đối trước công luận quốc tế về hành vi sai trái này của phía Trung Quốc. Gần năm năm trước, vào ngày mùng 7/12/2007, cùng với thái độ tương tự của Hội đồng nhân dân tỉnh Khánh Hòa đối với chủ quyền huyện đảo Trường Sa, Hội đồng nhân dân thành phố Đà Nẵng khóa VII đã thể hiện thái độ kiên quyết khi thông qua Nghị quyết Kỳ họp thứ 10 tiếp tục khẳng định Hoàng Sa là đơn vị hành chính của Đà Nẵng, do Ủy ban nhân dân huyện đảo Hoàng Sa quản lý và cực lực phản đối Trung Quốc đòi quản lý các quần đảo thuộc chủ quyền của Việt Nam. Do vậy Quốc vụ viện Trung Quốc buộc phải trì hoãn việc phê chuẩn thành lập cái gọi là “Thành phố Tam Sa” cho đến tận năm 2012...

Ngày 14/7/2010, tại kỳ họp thứ 16, Hội đồng Nhân dân thành phố Đà Nẵng khóa VII đã thông qua nghị quyết đặt tên đường Hoàng Sa và đường Trường Sa dọc theo tuyến đường ven biển Đông. Thực ra từ năm 2004, đoạn đường từ Bãi Bụt đến giáp ngã ba đường Trần Quang Khải dài 6 km cũng đã được Hội đồng nhân dân thành phố Đà Nẵng khóa VI đặt tên là Hoàng Sa, năm 2010 được điều chỉnh nối dài về phía Bắc (từ Bãi Bụt đến Bãi Bắc) và phía Nam (từ ngã ba giáp đường Trần Quang Khải đến điểm cuối là đường Nguyễn Công Trứ). Ngày 11/7/2013, tại kỳ họp thứ 7, Hội đồng nhân dân thành phố Đà Nẵng khóa VIII đã thông qua nghị quyết đặt tên đường Đỗ Bá - người Việt Nam đầu tiên về bản đồ về Hoàng Sa từ cách đây hơn 300 năm!

Sáng ngày 15/4/2014, tại Quân cảng Vùng 3 Hải quân ở Đà Nẵng, Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn tổ chức lễ ra mắt lực lượng Kiểm ngư Việt Nam. Lực lượng Kiểm ngư Việt Nam được thành lập theo Nghị định số 102/2012/NĐ-CP ngày 29/11/2012 của Chính phủ [5] và Quyết định số 3285/QĐ-BNN-TCCB ngày 28/11/2012 của Bộ trưởng Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn; là lực lượng chuyên trách của Nhà nước trực thuộc Tổng cục Thủy sản; thực hiện chức năng tuần tra, kiểm tra, kiểm soát, phát hiện, xử lý vi phạm pháp luật và thanh tra chuyên ngành thủy sản trên các vùng biển Việt Nam, góp phần hỗ trợ, giúp đỡ ngư dân yên tâm sản xuất, bảo vệ nguồn lợi thủy sản, tham gia bảo vệ an ninh, trật tự và chủ quyền quốc gia trên các vùng biển. Lực lượng Kiểm ngư được tổ chức từ Trung ương đến các vùng, gồm: Cục Kiểm ngư đóng trụ sở chính tại Hà Nội và 4 Chi cục Kiểm ngư vùng trực tiếp

thực hiện nhiệm vụ tuần tra, kiểm tra, kiểm soát, phát hiện, xử lý vi phạm pháp luật trên các vùng biển của Việt Nam. Chỉ hơn nửa tháng kể từ khi ra mắt lực lượng, các kiểm ngư viên của Chi đội Kiểm ngư 3 - đóng tại phường Thọ Quang, quận Sơn Trà, Đà Nẵng - thuộc Chi cục Kiểm ngư Vùng 2 [6], đã tham gia làm nhiệm vụ thực thi pháp luật ngăn cản Trung Quốc hạ đặt trái phép giàn khoan Hải Dương 981 tại vùng biển thuộc đặc quyền kinh tế và thềm lục địa của Việt Nam không chỉ để khoan thăm dò dầu khí mà còn là và chủ yếu là khoan thăm dò sức chịu đựng và lòng yêu nước của người Việt...

5. Kết luận

Tóm lại, qua việc trưng dẫn các bằng chứng vừa có giá trị lịch sử vừa có giá trị pháp lý về vai trò của Đà Nẵng trên tiến trình bảo vệ/ và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa, đặc biệt là văn bản hành chính cấp Trung ương liên quan đến quản lý nhà nước như Sắc lệnh số 174-NV ngày 13/7/1961 và Nghị định số 709-BNV/HCĐP/26 ngày 21/10/1969 (kèm theo bản đồ thể hiện quần đảo Hoàng Sa/ xã Định Hải quận Hòa Vang được sáp nhập vào xã Hòa Long quận Hòa Vang) của Chính phủ Việt Nam Cộng hòa, hay như Quyết định số 194/HĐBT ngày 11/2/1982 và Nghị định số 07/1997/NĐ-CP ngày 23/1/1997 của Chính phủ Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Việt Nam, có thể khẳng định Đà Nẵng đã thay mặt cả nước và cùng cả nước quản lý quần đảo Hoàng Sa từ năm 1961 đến nay. Những bằng chứng trưng dẫn trong bài viết này được sắp xếp theo tiến trình lịch sử, từ thời kỳ Tourane nhượng địa (từ năm 1888 đến năm 1950, bao gồm cả giai đoạn Thái Phiên độc lập 1945-1946, từ thời kỳ Đà Nẵng thuộc Chính phủ Quốc gia Việt Nam nằm trong Liên hiệp Pháp (1950-1955) và thuộc Chính phủ Việt Nam Cộng hòa (1955-1975), cho đến thời kỳ Đà Nẵng thuộc tỉnh Quảng Nam-Đà Nẵng (1975-1997) và trực thuộc Trung ương (1997 đến nay), sẽ góp phần chứng tỏ Việt Nam có đầy đủ chứng cứ lịch sử và cơ sở pháp lý để khẳng định chủ quyền lâu đời và liên tục của mình đối với quần đảo Hoàng Sa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ban Tuyên giáo Thành ủy Đà Nẵng, Kết quả nghiên cứu về Đề tài cấp thành phố “*Quần đảo Hoàng Sa của Việt Nam qua các tài liệu lưu trữ của chính quyền Việt Nam Cộng hòa (1954 -1975)*”, 2013.
- [2] Bulletin Officiel en Langue Annamite (Nam triều Quốc ngữ Công báo) số 8, 1938.
- [3] Quyết định số 194/HĐBT ngày 11/2/1982 của Hội đồng Bộ trưởng về việc thành lập huyện Hoàng Sa thuộc tỉnh Quảng Nam-Đà Nẵng.
- [4] Nghị định số 07/1997/NĐ-CP ngày 23/1/1997 của Chính phủ về việc thành lập đơn vị hành chính trực thuộc thành phố Đà Nẵng.
- [5] Nghị định số 102/2012/NĐ-CP ngày 29/11/2012 của Chính phủ về tổ chức và hoạt động của Kiểm ngư.
- [6] Quyết định số 3285/QĐ-BNN-TCCB ngày 28/11/2012 của Bộ trưởng Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn quy định chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ cấu tổ chức của Cục Kiểm ngư thuộc Tổng cục Thủy sản.